

18

Regeneració del model de representació política i d'alguns aspectes del funcionament del sistema democràtic

Arseni Gibert

Resum

El nivell de qualitat en els mecanismes de representació política i de funcionament del sistema democràtic i dels seus principals agents, són variables determinants del nivell general de salut d'una societat democràtica i, lògicament, es projecten en el grau d'afecció/desafecció o d'estimació/rebuig de la ciutadania en relació a les institucions i les persones que les representen o les gestionen. Però, a més, com que democràcia política i economia de mercat no són en absolut compartiments estancs sinó aspectes d'un mateix model global d'organització social, l'acció de les institucions polítiques i administratives afecta directament l'economia però afecta sobretot, indirectament, al grau de confiança dels agents socials en el funcionament del conjunt de l'esfera pública. En aquest sentit, el nivell de qualitat democràtica és també una variable rellevant pel funcionament de l'economia d'un país, i la seva millora és també una reforma econòmica.

La qualitat de la democràcia no és necessàriament estable. Sempre és susceptible de millorar i, òbviament, també d'empitjorar. Tot i que és difícil objectivar-ne l'amidament, la percepció que en tenen i expressen de diverses formes els ciutadans –inclosos els sondejos d'opinió– i algunes situacions conegudes o constatables, permeten fer unes aproximacions estimatives que, tot i ser imprecises, no siguin excessivament arriscades.

Avui, el 2010, es pot afirmar sense excessiu risc de ser contradit que els nivells de confiança i d'avaluació per part de la població en relació a les institucions polítiques i a la dita "classe política" son bastant baixos. Han empitjorat en relació a moments anteriors, des de la transició democràtica ençà? Hi ha qui recorda, i és cert, que pocs anys després d'aquells moments de novetat, alleujament i il·lusió pel final de la dictadura, ja es va parlar –i molt– de desencís, i que es deien –al carrer i als mitjans– coses molt semblants a les que ara es diuen. Moltes de les persones que, per raons d'edat, tenim oportunitat de comparar, tenim la percepció que sí, que ha anat empitjorant, i fins i tot que la tendència s'ha accelerat en els darrers temps. Potser només és nostàlgia i, per si ho fos, val més que la comparació de situacions, persones, polítiques, discursos, programes i resultats la faci subjectivament cadascú que la vulgui fer. Al cap i a la fi, si la realitat fos que no hi ha gaire diferència, això no necessàriament voldria dir que ara el nivell de qualitat és alt. En tot cas, podria voler dir que el d'abans no era tan alt com ens pensàvem. Però seguiríem tenint un problema.

El fet que compta és que, ara, no és massa difícil detectar distorsions en el model de representació política ni tampoc actuacions que fan dubtar de si la lògica voluntat dels partits polítics de guanyar eleccions i governar les institucions està sempre motivada de forma principal per l'afany del seu

bon govern, amb l'objectiu d'optimitzar el funcionament socioeconòmic del país en benefici de tots els seus ciutadans, o si hi ocupen massa espai els interessos dels propis partits i l'afany del poder pel poder. Per acabar-ho d'adobar, tenim el degotall de casos de corrupció, alguns d'ells molt punyents, i molt determinants en accentuar la desconfiança i el desprestigi.

És per això que en l'àmbit de la qualitat democràtica, és legítim reclamar reformes, i és probablement necessari endegar reformes. No només pensant en l'economia però també pensant en l'economia. Reformes que no poden ser simples maquillatges ni declaracions retòriques de regeneració. Reformes que no passen principalment ni exclusiva per canvis legislatius, que poden ajudar i fins i tot ser necessaris, però mai suficients per ells mateixos. No és tan senzill ni automàtic. Es tracta de canviar usos, actituds, llenguatge, pràctiques concretes. Es tracta d'innovar i, en alguns casos, potser de substituir paradigmes molt instal·lats que són discutibles. En d'altres casos, de recuperar-ne algun d'antic i genuí que, més o menys, s'ha subvertit.

1. Intent d'aproximació a un diagnòstic

Dues qüestions prèvies:

La primera per fer dues afirmacions, potser òbvies però que cal tenir en compte i que només aparentment poden resultar contradictòries: (i) existeixen motius que expliquen i justifiquen el descontent i la desconfiança de la població en les institucions polítiques i en la classe política, no tindria cap sentit negar-ho, ans el contrari, cal parlar-ne, això és el que intenta aquest text; (ii) és convenient evitar les generalitzacions injustes o les exageracions infundades, doncs aportarien més problemes que solucions.

La segona, que aquest intent de diagnòstic no es fa des de cap actitud, almenys conscientment, utopista ni perfeccionista. Ans al contrari, es fa des d'una actitud vocacionalment realista, potser fins i tot tirant a relativista. I des del convenciment que la resposta adient a la complexitat (i estem parlant de coses molt complexes) és sempre la flexibilitat, el reformisme gradual però permanent i tenaç, el mètode pragmàtic de prova/error. En definitiva, des d'un punt de vista que –tot i creure que un nivell alt i el més generalitzat possible d'autoexigència és, sempre i en tot, un bon camí i que no s'ha de renunciar mai a l'excel·lència– creu també que, en l'esfera pública, que les coses funcionin raonablement bé i vagin millorant, ja és un gran èxit.

Però cal estar sempre atents per tal que no es degradin massa algunes qüestions bàsiques, que no es subverteixin alguns conceptes i se'n canviï el significat, que no sigui massa difícil distingir el gra de la palla. Sobretot en temps com els presents de velocitat extrema en el ritme de globalització i d'una allau d'informació desconeguda fins fa només 15 anys i que, probablement, encara no hem après a seleccionar i avaluar. En qualsevol cas, si es detecten problemes, el que és inacceptable és la immobilitat, el no parlar-ne per no haver de fer res.

Entrant en matèria, potser no està de més recordar, com a referència o punt de partida, quines són les principals funcions i obligacions dels parlamentaris, dels parlaments, dels polítics i dels partits polítics, actors principals d'aquest intent de diagnòstic (l'administració és un altre actor molt rellevant però en aquest text només hi ha una breu referència a la part final, que és tan sols un parell de consideracions molt genèriques).

Per evitar donar massa importància a les imprecisions, mancances i eventuais discrepàncies que es puguin detectar en la descripció de funcions dels diferents subjectes individuals i col·lectius, potser podríem convenir que no són un greu problema. Sempre i quan, és clar, siguin suficientment vàlids com a aproximació als requeriments en els que podríem estar bàsicament d'acord com a característics d'una democràcia de qualitat, que es poden acceptar si són útils per detectar algunes disfuncions, tan se val que siguin espontànies o conscientment instrumentades, que s'apartin molt significativament d'aquests requeriments bàsics. Unes disfuncions que poden explicar, en part, les causes de l'actual nivell de desafecció, d'empenyament, de desencís, de passotisme (o com se'n vulgui dir) en relació a la política i a les coses públiques. Recordar les funcions teòriques dels diferents actors pot ser útil, perquè segurament és veritat que una bona teoria és la cosa més pràctica del món.

Parlamentaris:

- Representar als seus electors, en l'exercici de totes les funcions que desenvolupen els parlaments, amb fidelitat als compromisos adquirits amb ells, inclòs, naturalment, el compromís tàcit i genèric de coherència amb el programa i orientació de les sigles sota les que s'han presentat.
- Donar compte públic de les seves actuacions i, de forma principal i prioritària, retre compte als seus electors, que els han delegat la seva representació política per a un temps determinat.

Parlaments:

- Debatre, elaborar, modificar, derogar (sí, també derogar) i aprovar lleis per tal que el resultat sigui el de tenir bones i necessàries lleis (no només ni principalment, moltes lleis) .
- Investir i destituir el cap de govern, si el sistema electoral no és d'elecció directa del president/a.
- Controlar el govern i impulsar la seva actuació amb resolucions vinculants.

Polítics:

- Dir el que pensen sobre allò que afecta a l'esfera pública (sobre la "re pública"), amb l'objectiu que els ciutadans/es puguin comprovar el grau de coincidència que perceben i, si el troben suficient, li deleguin la seva representació política.
- Actuar en conseqüència amb tot allò que han dit. I si canvien d'opinió sobre alguna cosa, i el canvi és rellevant i afecta les seves actuacions, explicar públicament el canvi i els seus motius.
- Però, sobretot, com que no han parlat de tot allò sobre el que hauran de decidir i actuar, fer o proposar el que creguin que és el millor pel bé comú encara que no sigui el més popular o no satisfaci alguns interessos corporatius. I, per tal de seguir comptant amb la confiança de la ciutadania i incrementar-la, intentar convèncer a la majoria que la decisió o proposta era realment la millor.

Partits polítics:

- Aglutinar, tant en l'àmbit dels afiliats com dels entorns propers, com en el dels possibles votants de la seva opció, persones heterogènies però amb un mínim denominador comú identificable en determinats posicionaments ideològics o propositius relacionats amb els afers públics. És a dir, convertir l'extraordinària, saludable i gairebé infinita diversitat de posicionaments polítics

individuals, en un nombre no fix ni limitat, però tendint a ser un nombre raonablement baix d'opcions polítiques, de manera que la democràcia representativa sigui possible. Dit d'una altra manera o mirant el negatiu, la funció dels partits polítics no és homogeneïtzar persones (ni afiliats ni electors) en base ni a dogmes ni a criteris d'eficàcia electoral. Això portaria inexorablement (ha portat ja massa vegades) a la negació de l'individu i, en el sortosament improbable cas de tenir èxit, a societats extremament gregàries i indesitjables com les imaginades i encertadament descrites per incitar al seu rebuig per Orwell, Huxley o Bradbury entre d'altres, inclosos els que no les imaginaven sinó que van intentar construir-les al llarg del segle XX, a tots dos extrems del ventall que cobreix l'eix convencional dreta/esquerra i que varen acabar en genocidis i crims massius.

- Elaborar propostes i programes clars, concrets i plausibles pel govern de les institucions, coherents amb la seva esmentada orientació ideològica o propositiva identificable, que s'apropin o puguin ser interpretats com una mena de contracte temporal entre ells i els votants, entre oferta i demanda.
- Acollir, captar, seleccionar i contribuir a formar el personal polític. És a dir, intentar que les persones que, a l'empena de les seves sigles, es presenten com a elegibles o passen a formar part de les estructures de govern de les institucions, siguin les més capaces, serioses, responsables i preparades que sigui possible. Com més bona sigui la selecció, més probable és, en teoria, que els resultats siguin bons. En dos sentits: (i) persones amb aquestes qualitats és més probable que obtinguin la confiança dels electors; i (ii) el govern de les institucions estarà en bones mans, és més probable que ho facin bé.

Com el fem el contrast entre aquestes funcions teòriques i el que en la realitat passa?

Per separat, tractant els 4 grups d'actors i funcions que hem descrit? Impossibile, no tots els polítics són parlamentaris però aquests darrers sí que solen ser sempre polítics (en sentit estricte, que si dediquen). Són, per tant, polítics els que formen els parlaments i, d'aquests, alguns són dirigents de partits i altres no, però en tot cas, la decisió que siguin parlamentaris ha passat sempre per la direcció dels partits, en què no tots els membres són parlamentaris. Aquesta interacció i solapaments fan els grups indestriables.

Amb una metodologia basada en seqüències tipus causa/efecte que ens ajudés a definir les reformes necessàries? Tampoc, hi ha massa retroacció circular, els efectes alimenten les causes i ho fan tant pel que fa a la interacció entre els 4 grups d'actors, com per la d'aquests amb tercers (opinió pública, grups organitzats, mitjans de comunicació, etc.)

S'ha optat, doncs, per un tractament simple, quasi propi de la narrativa, sense metodologia expressa i sense por a barrejar causes i efectes ni, fins i tot, a barrejar descripció i valoració. En base tan sols a l'atribució de funcions convinguda i amb un tractament en dos apartats (tot i que aquests dos apartats també es solapen): (i) aspectes relatius al model de representació política; i (ii) aspectes relatius al funcionament dels partits.

2. Sobre el model de representació política

L'etern debat entre experts indica clarament que la dificultat per definir un model indiscutible de representació política és tanta que ho fa impossible. No hi ha un òptim. Tots els models tenen pros i contres. Les dues dificultats bàsiques provenen de la necessitat de dos equilibris que, fins i tot en el millor dels casos, son imperfectes i precaris: (i) l'equilibri entre la necessària estabilitat d'una majoria parlamentària que doni alhora estabilitat a un govern vs. el principi democràtic bàsic de separació entre els poders legislatiu i executiu, i el control efectiu dels governs per part dels parlaments; i (ii) l'equilibri entre els dos subjectes dipositaris de la representació política delegada pels ciutadans mitjançant el seu vot: d'una banda, sigles, marques, partits; de l'altra, els electes, les persones votades i elegides.

La transició a la democràcia requeria, òbviament, de partits polítics forts i operatius per configurar i canalitzar un ventall d'opcions tan sols esbossat. El model de referència era, a més, el de l'Europa continental, no uniforme ni en lleis electorals ni en estructura i funcionament dels partits, però amb alguns paràmetres comuns. Un model amb alguns problemes comuns, també, del tipus que estem tractant, i diferenciats, per exemple, del món anglosaxó amb un model a grans trets i en gran mesura alternatiu i també, òbviament, amb pros i contres. No és doncs, estrany, que d'aquesta situació en sorgís un model que tendís a reforçar (normativament i amb reconeixement exprés del seu paper) els partits que es concretaven i es consolidaven, sense pensar massa, per exemple, si no s'acabaria posant en risc els equilibris esmentats.

Una forma de plantejar l'avaluació de la situació actual podria ser preguntar-nos l'estat d'aquests equilibris. I ho podem fer començant, i després seguir el fil, per una pregunta concreta i aparentment senzilla: els parlaments controlen realment els governs? La resposta ja no ho és tant de senzilla. Si la pregunta és si els grups de l'oposició tenen mecanismes per fiscalitzar el govern, la resposta és que sí, que més o menys suficients, i això està bé. Però si la pregunta és si els parlaments com a tals, com a òrgans col·legiats formats per tots els seus parlamentaris, dipositaris de la representació dels ciutadans que els varen votar, fiscalitzen efectivament el govern, la resposta és que això ja no està tant clar, o gens clar. Més aviat és el govern, a través del partit o dels partits que imposen dràsticament la "disciplina", el que controla els parlamentaris del grup o dels grups parlamentaris que li donen suport, és a dir de la majoria del Parlament. Per tant, el Parlament, globalment, no controla el Govern. La frase més popularitzada i que millor ho sintetitza és l'atribuïda a Alfonso Guerra (sembla que mai va desmentir-ne la paternitat): "el que se mueve no sale en la foto", que no vol dir altra cosa que el parlamentari que trenqui la disciplina ja es pot anar acomiadant de l'escó amb absoluta independència del que opinin del parlamentari els seus electors si és que en tenen alguna opinió (d'això ja en parlarem més endavant).

És una obvietat que un govern, per fer la seva funció, ha de comptar amb un suport suficient i estable del Parlament. Però no és menys cert que un dels grans espectacles de la democràcia és veure el president dels EEUU, en teoria una de les persones més poderoses del món –i, a més, elegit directament i no pels òrgans legislatius– negociar algunes qüestions amb parlamentaris del seu propi partit (senadors o representants) i, a vegades, un per un. No és gens fàcil, ni encara menys automàtic, l'equilibri entre individu i sigla a l'hora d'atribuir la representació atorgada pels vots. Els candidats es presenten explicitant l'adhesió a un projecte polític i a un programa als que tenen l'obligació de sentir-se vinculats amb lleialtat i coherència. Però això no vol dir de cap manera que hagin de renunciar a tenir cap opinió. Ni sobre els temes que tracten, ni sobre la interpretació del que és i no és coherent amb el compromís de l'opció a la qual pertanyen com a electes.

La teoria i l'aparença que salva aquest escull és que els grups parlamentaris, en les seves reunions internes, fixen democràticament els seus posicionaments sobre tot allò que cal fixar-los en funció de les tasques parlamentàries. El cert és, però, que en aquestes reunions els parlamentaris poden opinar i fins i tot discrepar... sempre i quan acabin acceptant la disciplina, i la seva opinió no transcendeixi de les parets del lloc on es celebra la reunió. Qui fixa els posicionaments dels grups parlamentaris és el govern i/o el partit (quan el grup està a l'oposició, sempre el partit, és clar). I, en ocasions, els fixa, des de les seues centrals dels respectius partits (aquelles seues que se solen esmentar en base al nom del carrer on estan ubicades) algun dirigent del partit que no s'ha presentat mai a cap elecció. Hi ha, doncs, una distorsió important del principi de representació política que els ciutadans acaben detectant. Els parlamentaris, si ho volen seguir essent, no cal que expliquin el que han fet als seus electors, només cal que ho hagin fet a gust dels seus superiors orgànics en els partits. És a dir, els que fan les llistes electorals. Tothom està d'acord que els partits son una peça indispensable per instrumentar una democràcia. La qüestió és el seu rol. Si el sobrepassen, creuem la frontera que sovint s'ha batejat com la línia que separa la democràcia de la partitocràcia.

Aquesta distorsió no és estrictament del model de representació, va més enllà. És una distorsió notable de les funcions dels parlaments. L'acceptació o rebuig d'esmenes per part dels grups que donen suport al govern, la decideix el govern que només s'inhibeix d'aquelles que no alteren els seus objectius bàsics; les negociacions internes entre grups de l'oposició i grups del govern, aquests darrers les fan per delegació del govern o del partit, i només poden pactar allò que prèviament s'autoritza, sense gairebé cap marge; les resolucions o mocions parlamentàries que vinculen al govern, la majoria només les pot aprovar si el govern ho autoritza (hi ha una excepció: en cas de coalició els partits que donen suport al govern poden autoritzar dissidències, però això només passa quan un dels socis vol fer-se notar i posar en evidència una cosa tan lamentable com que el govern no és un òrgan col·legiat, sinó l'expressió d'una suma de partits); quan una resolució del Parlament s'incompleix, a vegades manifestament, per part del govern (tot i que n'hagués autoritzat l'aprovació) i l'oposició ho denuncia, la majoria afirma i vota que s'ha complert escrupolosament.

El sistema per aconseguir l'estabilitat parlamentària no hauria de ser la disciplina, que és una qualitat gregària i tribal, sinó la capacitat i la maduresa responsable dels parlamentaris, que són qualitats individuals i selectives, per fer un bon ús de la representació popular que tenen en dipòsit. Els governs haurien d'escoltar i respectar molt més (no només formalment i amb mandra) els parlaments i, sobretot, els seus grups parlamentaris amb opinió autònoma. I, en canvi, molt menys –encara que també els han d'escoltar i respectar– els grups que defensen interessos corporatius, els mitjans de comunicació –tant els afins com els adversos– i els sondejos d'opinió.

Si la disciplina és la regla bàsica que han d'observar els parlamentaris, no cal que els parlamentaris tinguin opinió ni sàpiguen gaire res. A més, si ja no hi ha cap mena de separació de poders, el poder legislatiu deixa de ser un poder, tendeix a ser una representació teatral repetitiva i anodina entre uns grups que es veuen mútuament com a uns suposats bons i uns suposats dolents irreconciliables (la visió de la política com si fos una pel·lícula de bons i dolent és en ella mateixa una idea criminal). Uns grups que guarden –o no– les formes de la democràcia però sense ni la més mínima possibilitat que els debats facin dubtar algú (ja no dic convèncer) amb arguments, cosa que etimològicament sembla que és el que hauria de passar en els parlaments: parlamentar per, amb una presumpta honestedat intel·lectual de mínims, cercar l'acord en base a una dialèctica argumentativa. No és gens estrany que els debats s'empobreixin i esdevinguin rutinaris, No és gens estrany que els

ciutadans tinguin dubtes sobre la utilitat i l'aportació dels parlaments i sobre qui els representa i fa ús de la delegació política que van fer mitjançant el seu vot.

Més enllà dels parlaments, el problema es projecta, via quotes proporcionals a la composició parlamentària, a bona part de les institucions i òrgans col·legiats que, suposadament, són tècnica i políticament independents: els que regulen sectors i mecanismes econòmics, auditen els governs, controlen els mitjans públics de comunicació, i vetllen per l'estat de dret en les més altes instàncies jurídiques. Resulta lamentable veure com, el dia abans que prenguin una decisió rellevant, els mitjans dibuixen una taula on situen, amb el seu nom i el partit que els ha proposat, els membres de l'òrgan i, amb aquesta base, pronostiquen com anirà la votació. Pràcticament sempre ho encerten de ple. Els partits, o més ben dit, aquelles persones que manen als partits, decideixen també molt sovint les resolucions d'aquest tipus d'organismes.

Però els problemes relatius al model de representació política no s'acaben en el que s'ha exposat fins aquí. Ni tampoc en els parlaments amb els seus parlamentaris, ni amb els polítics i els seus partits, ni tan sols en les institucions independents. N'hi ha d'altres, en bona mesura moderns, recents, que es situen en el pla de la interacció i la responsabilitat compartida entre els estaments polítics que hem tractat i la ciutadania en general. S'estenen fins a la subversió del significat del nom i del mateix concepte genuí de democràcia representativa. Seguim, tots plegats, tenint present que democràcia és el contrari de dictadura o de tirania, però sembla que hem anat oblidant que és, també, el contrari d'assemblea. I això és un greu error conceptual que s'està manifestant de forma preocupant d'uns anys ençà.

No cal mitificar ni exagerar el potencial del sistema democràtic i bastir una nova utopia, la de la seva perfecció i la seva capacitat per aconseguir una harmonia universal. La democràcia és, ho ha dit tanta gent que ja no se sap segur qui va ser el primer en dir-ho, el menys dolent dels sistemes de govern. Richard Rorty diu que la democràcia és, simplement, el sistema que preferim els demòcrates i que tenim arguments sobrants per defensar aquesta preferència en front de qualsevol altra alternativa. Sembla clar que això és suficient.

Simplificant molt l'aproximació al concepte i que, naturalment, no pretén ser cap definició, potser podríem dir que la democràcia és un sistema que pretén "el govern per part dels millors, dels més adequats" mitjançant el vot universal, per procediments amb diverses variants secundàries i per un període acotat de temps, és a dir, de forma reversible o revalidable, i aquesta elecció determina les persones i partits que han de governar les institucions en un marc d'equilibri complex de poders, és a dir, sense poders absoluts. O, dit d'una altra manera, que és un sistema que arbitra la delegació temporal de la sobirania política reconeguda a tots els individus majors d'edat i amb els drets civils no suspesos, en persones agrupades voluntàriament en un nombre, raonablement limitat per raons operatives, d'opcions polítiques diferenciades i identificables en les seves orientacions i propostes. Però, al capdavall, delegada en persones vinculades a sigles, no estrictament en sigles.

Des d'aquestes premisses, la democràcia no necessita adjectius qualificatius, l'únic que seria pertinent, tot i que innecessari, és el de democràcia representativa. Altres adjectius com ara "deliberativa" o "participativa" no son gaire necessaris, però ben interpretats poden ser perfectament coherents amb el concepte de democràcia. Però d'altres com ara "directa" o els anteriorment esmentats quan s'usen com si es digués "directa", són essencialment contraris al concepte genuí de democràcia representativa. Naturalment, una societat estructurada i democràticament

madura està organitzada en una gran diversitat associativa, amb objectius diversos, com la creació i promoció de valor social, defensa d'interessos, divulgació cultural o qualsevol altra. Naturalment que les seves actuacions tendeixen a crear opinió, influir en decisions dels poders públics, fins i tot en defensar, ben legítimament, interessos corporatius. Només faltaria! Però aquesta riquesa que reflecteix, com la pròpia democràcia, la diversitat social, no altera –o no ha d'alterar– el sentit del concepte genuí de representació política ni els seus mecanismes bàsics de funcionament.

És cert que sovint s'ha argumentat (Montesquieu, Stuart Mill, Kelsen) que la principal raó a favor de la inevitabilitat de la democràcia representativa és la impossibilitat de la democràcia directa a gran escala. És a dir, que la democràcia directa és desitjable però, malauradament, no viable. En què no és viable, hi estic d'acord, però en què sigui desitjable, penso que cal parlar-ne. S'ha anat també construint i consolidant al llarg del temps una justificació autònoma de la democràcia representativa que no la considera un lliscament o un succedani viable de la democràcia directa inviable (Dahl, Farrel, Singer, Pitkin etc.) sinó una forma d'organització política que troba els seus fonaments ancestrals en els comportaments dels grups socials humans, i la seva forma d'atribució de rols especialitzats i jerarquizats als individus en termes de divisió del treball i funció mitjançant decisió col·lectiva i amb procediment establert, amb regles. En qualsevol cas, deixant la teorització per l'acadèmia, el que sabem del cert és que la democràcia representativa pot presentar un balanç de resultats molt apreciables mentre que, la directa, més enllà de comunitats molt petites, i encara amb reserves (sovint no funciona gaire bé ni en les comunitats de veïns d'un edifici), no. A més, ja hauríem de saber, perquè ja està escrit moltes vegades i des de fa segles (entre aquestes vegades Shakespeare en el seu magnífic Juli Cèsar) que les assemblees tendeixen a ser guanyades per les proclames demagògiques i populistes.

D'altra banda, val a dir que està també bastant estudiat que fins que ha arribat la proliferació extrema de possibilitats de comentar-ho tot fàcilment per internet (és participació això?), l'aparició de nous canals de participació augmentava el nombre de "participacions" però no incrementava linealment i ni tan sols significativament el nombre de "participants". Acabaven participant els mateixos però per diversos canals, és a dir més vegades. Ara sí, amb la proliferació esmentada s'ha multiplicat també el nombre de participants, però no sembla difícil posar-se d'acord en dues coses: (i) per bé o per mal (aquesta no és aquí la qüestió) estan canviant els mecanismes de formació de l'opinió pública, les xarxes guanyen pes i en perden els mitjans convencionals; i (ii) un cop d'ull als comentaris vessats en molts d'aquests milers de mecanismes oberts a internet que admeten comentaris no convida gens ni mica a la democràcia directa.

La democràcia no és un succedani de l'assemblea. És el menys dolent dels sistemes de govern precisament perquè es l'únic sistema que permet participar a tots els ciutadans en l'elecció i reversió de representats i, directa o indirectament, de governants, podent avaluar el que fan, el grau de compliment dels seus compromisos, i les argumentacions que donen per justificar les seves decisions. Els permet comparar propostes alternatives. Però no els habilita ni els obliga a decidir contínuament, no els discrimina ni els impedeix exercir el seu dret d'elegir encara que elegeixin pertànyer a la "majoria silenciosa" que només parla quan vota en lloc de a la "minoria sorollosa". La participació no és ni ha de ser obligatòria. La democràcia, sàviament, estableix que tots els vots valen igual –o gairebé, segons els sistemes electorals– però que el govern de les institucions no és una assemblea permanent.

És preocupant que s'hagi estès una confusió i que, si més no aparentment, estigui prosperant. No és difícil sentir dir que els governants han de fer allò que vol i demana la gent. Ni tan sols és difícil sentir-ho dir a alguns dirigents de partits, que també diuen sovint coses com ara que "cal atendre les peticions d'aquest col·lectiu, que és molt nombrós i ens pot votar". Ni tampoc és difícil escoltar com alguns governants justifiquen una norma o una actuació argumentant que està consensuada amb els interessats o amb el "sector" (només amb els interessats, és a dir, acceptant implícitament com a normal i positiva una relació ambigua i clientelar amb els grups de pressió). Això ja no és ni tan sols l'assemblea, és pitjor encara, és fer el joc a assemblees fraccionades, segmentades per interessos grupals. Potser això vol dir que hi ha governants que creuen, potser de bona fe, que la suma d'interessos corporatius dona com a resultat l'interès general, que no saben que el concepte d'interès general cal usar-lo amb cautela, que se'n abusa amb massa frivolitat perquè és en bona mesura una abstracció necessària com a referència bàsica, però de concreció difícil i que exigeix cautela, que gairebé sempre hi ha interessos contradictoris. Però encara és potser més greu el risc que els governants acabin creient que governar bé és fer tot allò que li demanen que faci. I així és com alguns arriben a no dir mai que no. A no saber dir que no. I així és com s'alimenta una espiral infernal i infinita d'oferta/petició de tutela entre els poders públics i la ciutadania que acaba desactivant en bona mesura els necessaris incentius per a la creativitat i l'esforç. I genera desercions, perquè l'espiral porta a demanar-ho tot i aquesta petició no té resposta. Però des de la política es segueix promentent i oferint-ho tot.

Les persones que han rebut l'encàrrec de governar sorgit directa o indirectament de la voluntat popular, el que han de fer és escoltar tothom, ponderar totes les variables o almenys les més importants, procurar encertar, ser prudents i no obrir alhora massa fronts de conflicte. Però el que han de fer és, en definitiva, decidir allò que creuen millor pel bé comú. I fer-ho, encara que això comporti dir que no, trepitjar algun ull de poll, i encara que no sigui el més popular. Alhora han d'explicar els perquès de les decisions i actuacions, no només perquè hi estan obligats, sinó també per intentar convèncer a quanta més gent millor i utilitzant naturalment tècniques de comunicació, per tal d'explicar que el que han decidit o fet és el millor. Si ho aconsegueixen, podran seguir comptant amb la confiança dels electors. Si no ho aconsegueixen, hauran d'acceptar humilment ser rellevats. Aquest és el joc genuí de la democràcia. No hauria de ser necessari recordar-ho.

3. Sobre el funcionament dels partits polítics

Igual que en l'anterior tema tractat, tampoc existeix un model indiscutible, òptim, de com ha de ser i com ha de funcionar un partit polític. Igualment, també, potser podem partir de la necessitat de tres difícils equilibris no fàcils d'obtenir i de mantenir: (i) l'equilibri entre la necessitat de cohesió interna i unitat d'acció externa vs. la necessitat democràtica de preservar la pluralitat; (ii) l'equilibri entre la lògica i inevitable ambició de guanyar eleccions per accedir al govern de les institucions, és a dir, satisfer els legítims interessos, els que sigui, que motiven totes les organitzacions col·lectives vs. l'ineludible (i no postergable a cap segon pla) objectiu i compromís de prioritzar el bon govern de les institucions per damunt, si cal, dels interessos electorals i de partit.

No és tampoc massa arriscat en aquest cas, aventurar que la realitat actual es decanta cap a un desequilibri que tendeix a prioritzar les ortodòxies oficials i la disciplina implacable en detriment de la pluralitat, així com els interessos electorals i partidaris en detriment de la responsabilitat d'adoptar decisions responsables però potser impopulars, quan aquells interessos ho requereixen

o ho sembla. I no és massa difícil per la ciutadania detectar aquesta orientació dels desequilibris, fins i tot la troba normal i s'hi acostuma, però fins a cert punt. Si es sobrepassa la línia vermella, la detecció esdevé escepticisme i rebuig. Un rebuig que no és fàcil de reconduir.

Però com en l'apartat anterior, comencem amb una pregunta aparentment més senzilla: com s'estableix i es desenvolupa la relació de poder intern en els partits polítics? En el pla teòric, passaria quelcom molt semblant al què s'ha dit en relació a la presa de decisions en els grups parlamentaris. Els lideratges i les direccions col·legiades dels partits sorgirien mitjançant mecanismes democràtics establerts pels estatuts, i que donarien com a resultat processos de síntesis successives de representativitat interna capaces de determinar els pesos proporcionals de grups d'afinitat que expressen la pluralitat, i dins dels quals sorgeixen lideratges derivats de les capacitats i prestigis personals. Un funcionament raonablement correcte d'aquest esquema teòric donaria certament com a resultat lideratges representatius de la síntesi de la pluralitat interna i direccions col·legiades en els òrgans interns de direcció. Òrganas de composició indistintament plural o majoritària en els de caràcter executiu, i necessàriament plurals en els de direcció estratègica i política.

Però la pràctica sovint s'aparta d'aquest model teòric. El poder intern és lògicament objecte de legítima ambició per una doble raó: (i) dóna accés a la presa de les decisions polítiques internes (programes, estratègies, campanyes, comunicació, formació interna, relacions i aliances etc.); i (ii) habilita per fer llistes electorals i decidir l'assignació de persones a llocs i càrrecs en l'estructura interna i, sobretot, a les institucions, quan s'accedeix o es participa en el seu govern. Sembla empíricament constatat que, d'una manera bastant inexorable, la segona raó acaba sempre guanyant terreny a la primera. El poder real és el de fer llistes i assignar càrrecs. I això és inevitable que sigui així, en darrera instància algú ha d'escollir i decidir. El problema és que els que tenen aquest poder i no el volen perdre descobreixen fàcilment que una organització "controlada" és més segura pels seus interessos que una organització més oberta i plural. I d'acord amb aquesta constatació, instrumenten els mecanismes de "control", de consolidar una majoria mecànica assegurada en els òrgans de decisió.

No sembla necessària cap descripció detallada d'aquests mecanismes que podria semblar gairebé obscena. Una pinzellada enumerativa de tres grups de mecanismes segurament és suficient: (i) mitificació èpica del col·lectiu en front de la individualitat (el partit gairebé com a església; apel·lacions constants a la unitat, que en realitat vol dir a la disciplina); (ii) recursos organitzatius (control de la comunicació interna, assignació selectiva de qui s'envia per representar el partit en actes públics i a les organitzacions territorials); i (iii) el més important, la vinculació efectiva o expectativa de l'assignació de càrrecs interns i externs a requeriments de fidelitats personals que permet retroalimentar el control en base a una piràmide de moltes persones que no tenen gaire sensació de pertànyer a cap grup de control estricte perquè la seva relació amb la piràmide no és horitzontal, només vertical amb algú del nucli dur, del vèrtex. És evident que els responsables de les tasques organitzatives i domèstiques són els que estan en millors condicions d'instrumentar aquest control i, com que ho fan, acaben essent –contestant la pregunta inicial– els que monopolitzen pràcticament el poder. En detriment, és clar, dels que no tenen aquesta ubicació o predisposició a actuar en el vessant organitzatiu sinó d'altres qualitats, sovint més apropiades i necessàries per fer política democràtica de qualitat. Però, en fi, el control és un sistema eficient. Funciona.

Les conseqüències d'un control més o menys agut d'aquestes característiques són molt nocives per la qualitat de la democràcia.

Es dilueix la pluralitat i, amb aquesta, el debat creatiu. Els debats formals, si n'hi ha, acaben essent de caràcter organitzatiu, endogàmics. Els fonaments ideològics es transformen en dogmes fossilitzats que no detecten l'evolució de les circumstàncies en un món canviant, es converteixen en "catecisme". Els papers i els programes que s'elaboren, en un règim aparent i emfàtic de participació massiva i, com a tal, poc operatiu i poc capaç d'innovar, diuen sempre el mateix i, per tal que no es noti massa, s'incrementa la dosi d'ideologisme o de retòrica. Quan algú fa algun paper o alguna aportació interessant, algun guardià de les ortodòxies el troba massa agosarat i o bé el desqualifica o bé l'assumeix i el fa seu però l'endrega al calaix o el tergiversa subsumint-lo, desvirtuant en el discurs estàndard. Ja queden pocs ciutadans que encara llegeixin programes electorals i documentació produïda pels partits, i aquests pocs el que hi troben no és cap mena d'estímul intel·lectual ni cap concreció de compromisos, sinó vagues promeses que tot, absolutament tot, anirà bé si voten les respectives opcions, sobretot perquè, al cap i a la fi, els "altres" són els dolents.

Però això no preocupa a gairebé ningú. Les eleccions es guanyen amb eslògans i a la televisió. Els programes no calen. El que importa és la unitat i una campanya eficaç. De fet, és cert que els electors, amb raó, neguen el seu vot als partits que es barallen pel poder intern. I fan ben fet. El que no és segur, perquè no passa pràcticament mai, és si també el negarien a partits que sense barallar-se, fessin debats interns transparents i civilitzats que donessin com a resultat ofertes concretes, clares i innovadores. No hi ha res que faci pensar que els ciutadans no siguin capaços de veure com a positiva la pluralitat dels partits. Potser s'hauria de provar.

La dilució de la pluralitat i el control descrit tenen, però, un efecte encara pitjor. Deriven d'un funcionament no democràtic o només relativament democràtic. Quan els ciutadans ho detecten, no és gens estrany que es preguntin si poden confiar la gestió de la democràcia a partits que no la practiquen del tot internament.

La conseqüència probablement més greu d'aquest tipus de funcionament és, però, encara una altra. Hem vist com els mecanismes de control intern generen una piràmide de fidelitats que consoliden aquest control. Això significa que, a la pràctica, els partits deixen de fer una de les seves funcions més importants: la selecció positiva de personal polític. Una selecció en funció del control tria persones fidels més que persones capaces. Les variables "mèrit" o "prestigi" queden devaluades. I el resultat no pot ser cap altre que una davallada de la qualitat mitjana del personal polític.

Sortosament, això no defineix una pauta absoluta de caràcter general, hi ha excepcions. Els que exerceixen el control saben que necessiten també gent capacitada, amb prestigi social i amb mèrits acumulats. Si aquests accepten fer el seu rol sense complicar-se la vida i penetrar excessivament en espais vedats, perfecte. Si entre els que assumeixen la fidelitat hi ha persones competents, ón benvingudes. Però això no treu que la selecció global doni mitjanes més baixes de qualitat, que sigui en certa mesura una selecció negativa. Per la raó explicada i per una segona raó derivada: hi ha persones que no accepten integrar-se en aquest model de funcionament i, o bé es queden en la perifèria orbital dels partits o bé, simplement, desisteixen de la participació en la política. A més, en la mesura que la política es desprestigia, cada vegada més persones desisteixen fins i tot de situar-se a les perifèries dels partits (per exemple, a les poblacions mitjanes i petites creixen les dificultats per incorporar a les llistes persones independents de vàlua i prestigi local).

Quan aquesta selecció negativa es ve produint durant anys, el problema es trasllada automàticament a les institucions. L'elaboració de llistes i l'assignació de càrrecs institucionals veu incrementada

la quota de fidels en detriment de la quota de capaços. La qualitat mitjana de les persones que ocupen llocs públics de responsabilitat baixa i creix el nivell mitjà d'incompetència. Els responsables territorials d'organització descobreixen fàcilment que, cada vegada més, les eleccions es dirimeixen en els mitjans de comunicació entre els "primers espases". Per tant, ja no els cal buscar persones de prestigi a la seva circumscripció per incorporar-los a les llistes i arrossegar vots, i com que no cal, no els busquen. El resultat és que creix el percentatge de gent no adequada en els càrrecs públics, i això es nota. És part important de la causa de descrèdit de la política entre la ciutadania.

Ja s'ha dit que les decisions dels grups parlamentaris les prenen els governs i/o els partits. Però no és només això. Les decisions, també les dels governs, les acaben prenent cada vegada més els que exerceixen el control dels partits perquè són els que els dirigeixen, tant si alhora formen part dels governs o dels parlaments, com si han optat per romandre en els centres d'operacions dels partits i les prenen des allà. Això significa que la democràcia es subverteix doblement. Es crea una doble font de poder, una és la de les urnes, genuïnament democràtica, i l'altra la interna dels partits, legítima si fos només per governar els partits, sobretot si el seu funcionament intern fos també democràtic, però que no hauria de servir en cap supòsit per decidir per compte de les institucions.

4. Sobre el funcionament de l'Administració

Aquest text no pretenia ni pretén incloure un diagnòstic sobre el funcionament de l'administració. És una qüestió tant o més complexa. I tant la seva pròpia reforma interna de funcionament, com les reformes amb sentit i repercussió econòmica són tant o més importants des d'un punt de vista de l'economia que la pròpia percepció de les disfuncions de caràcter polític que hem tractat de descriure, perquè incideixen mes directament i més negativament en l'eficiència del sistema econòmic general. Però aquests són altres temes, precisament tractats en d'altres textos d'aquesta mateixa edició.

Hi ha aspectes, però, amb alguna vinculació. La més clara ja ha estat apuntada: des de la política, des dels partits, es nodreixen les administracions de responsables polítics de la seva gestió. Si la qualitat mitjana d'aquests davalla, en pateixen les administracions de dues formes: (i) les decisions són amb tota probabilitat menys encertades, això no requereix gaires comentaris; i (ii) també disminueix la probabilitat que s'engeguin les reformes necessàries i si s'engeguen, que siguin ben orientades.

A banda d'aquesta constatació, tractarem breument i molt genèricament dues qüestions que tenen relació amb la percepció de la ciutadania en relació al funcionament de les institucions públiques i, per extensió, sobre l'economia si aquest funcionament no és prou bo: (i) la insaciable voracitat de despesa i la notable incapacitat per jerarquitzar-la i analitzar-la sistemàticament; i (ii) la creixent disfunció entre la organització territorial de l'administració i la realitat funcional del territori.

El tractament del primer punt intenta prescindir totalment de consideracions de caràcter polític/ideològic tals com: més/menys estat o més/menys intervenció pública. Es limita a afirmar que, sigui quin sigui el punt de vista polític sobre aquestes qüestions, l'administració té l'obligació de ser eficient i, per ser-ho, cal un permanent i rigorós anàlisi de la seva despesa, per racionalitzar-la i reduir-la. Permanent vol dir sempre, en tota circumstància, però potser podríem afegir que, en temps de crisi, encara amb més motiu.

És possible una reducció significativa de despesa relacionada només amb els nivells objectivats d'eficiència i amb termes de correlació entre recursos i objectius?

La resposta més probable és que de forma lineal i improvisada, no. Però sistematitzant l'anàlisi unitat per unitat i partida per partida, la resposta és amb tota seguretat que sí. Òbviament, en un text com aquest, una anàlisi d'aquest tipus no es pot ni tan sols encetar. Però enunciar alguns dels aspectes a analitzar i reformar sí que es pot fer: (i) la complicació burocràtica interna (de l'externa ja se n'ha parlat molt) innecessària o simplificable es menja una part important de la força de treball global; (ii) hi ha una inèrcia que tendeix a elaborar normes que pretenen tapar tots els "buits legals" en lloc de tapar només els "buits legals que generen problemes", moltes normes que no solen ser sotmeses a l'escrutini *ex-post* per a comprovar si produeixen o no els efectes previstos; (iii) s'amplien en lloc de reduir-se les diferències de condicions laborals entre funcionaris i treballadors del món productiu; (iv) urgeix que es racionalitzi la gestió i la pròpia concepció de la funció pública; (v) proliferen els controls sobre controls que no és gens segur que controlin; (iv) es solapen línies noves de subvenció amb antigues que es mantenen que pretenien objectius similars, i que no és gens segur que s'hagi comprovat si fan o no fan l'efecte que es pretenia en crear-les; i (vi) etc. Un llarg etc. La ciutadania ho nota. Sovint en aspectes simbòlics tipus despeses suntuàries, cotxes oficials o similars, que no són la part substantiva del problema, però ho detecta (val a dir que l'oposició, com que tampoc sol treballar prou per analitzar bé la despesa, comet sovint el mateix error de simplificar en allò que és gairebé anecdòtic).

Reformar l'administració en el sentit de la reducció de costos és una obligació per se. Però és, a més, una necessitat objectiva en termes de racionalitat econòmica. Si fem una divisió convencional entre el que en podríem dir el món real, o productiu, i el món oficial (que no el formen només les institucions directament públiques sinó també, totalment o parcial, altres que no ho són), podem comprovar com la despesa del món oficial creix més que el PIB. De fet, la tendència apuntaria cap a un punt en el qual el món real no podria pagar el cost del món oficial. Potser caldria encarregar a un grup de savis en diferents disciplines aplicables, la construcció d'un model economètric capaç de mesurar en tot moment, introduint només les dades requerides, a quina distància ens trobem d'aquest punt.

Pel que fa al segon punt, es parla molt de reformes del disseny institucional-territorial de les pròpies administracions i de les seves competències. Però molt poc o gens de la no coincidència entre l'àmbit que administren i l'àmbit realment afectat per les coses que administren. La reforma necessària no és ni senzilla, ni abordable sense gradualitat, pedagogia i cerca de consens (els àmbits de les actuals institucions estan molt consolidats, i curulls d'"ismes"). Però és necessària.

Simplificant molt, els espais territorials emergents i amb creixent necessitat de ser gestionats en la seva dimensió integral, semblen ser dos: (i) les regions socioeconòmiques europees, sovint interestatals. La competència entre territoris és bona i creativa, però calen determinats nivells de massa crítica i operativitat (demogràfica, tecnològica, productiva, investigadora etc..) i ens agradi o no, les regions convencionals solen ser massa petites; i (ii) els espais que alguns anomenen "de mobilitat a una hora", espai/temps real en termes funcionals de mercat laboral, serveis públics, serveis privats a empreses i ciutadans, lleure, comerç, mobilitat, etc. Són molt més grans que els municipis i la fragmentació que suposa que ningú gestioni efectivament aquests espais crea grans disfuncions i limitacions al desenvolupament social i econòmic. El planejament territorial pot incorporar –i incorpora- criteris coherents amb la realitat, però la gestió fragmentada els desvirtua.

5. Apunts esquemàtics de les condicions mínimes per a una reforma o regeneració de la qualitat de la democràcia

Hi ha força coincidència entre polítics en dir que les lleis electorals tenen un paper en la configuració i el comportament dels partits polítics. Però no sembla que sigui encertat confiar en què un canvi en les lleis electorals garanteixi per ell mateix un efecte de regeneració suficient. De fet, els experts també coincideixen en dir que no hi ha un sistema electoral òptim, que tots tenen avantatges i inconvenients. I, d'altra banda, un canvi d'aquesta naturalesa és complex i no es pot improvisar.

El sistema electoral vigent té qualitats, serveix perfectament (malgrat les lectures postelectorals que fan els partits les nits de les eleccions) per determinar guanyador i per formar governs (pensem el que hauria passat a Espanya si, com en les eleccions Bush/Gore del 2000 amb els incidents de Florida, calgués que un aspirant es declarés perdedor malgrat tenir la possibilitat plausible de no fer-ho). La llei electoral de la democràcia ha estat útil, i això és ja important i la justifica.

Cal reformar-la? Probablement sí, presenta disfuncions i segurament una reforma encertada podria contribuir a millorar el model de representació política i condicionar positivament el funcionament dels partits. Però la condició "encertada" no és una condició senzilla d'implementar. És cert que a Catalunya tenim l'avantatge que no es tracta d'una reforma sinó d'una llei nova de trinca, però això no treu que calgui igualment un debat assossegat (avui per avui difícil) i un consens elevat. Aquest text no pretén, entre d'altres raons per manca de coneixements de l'autor sobre aquesta matèria complexa, ni tan sols encetar aquest debat. Només esmentar un parell de temes que no n'haurien d'estar absents.

El primer, ja molt tractat en els darrers temps, és l'absoluta conveniència o necessitat que el sistema instauri mecanismes que portin amb certesa a què els elegits no puguin prescindir de donar explicacions del que fan i del seu capteniment, directament al cos electoral de la seva circumscripció i no només a la jerarquia del partit pel qual s'han presentat. En aquest sentit, la solució sembla que passa necessàriament per una fórmula, la que sigui, amb els àmbits d'elecció petits, suficientment petits perquè els electors tinguin l'oportunitat de conèixer o tenir referències directes dels candidats. Cal fer atenció perquè és probable que els partits, fent –encara que sigui a contracor–, una concessió en aquesta direcció al descontent actual, pretenguin col·locar la simplificació de les llistes obertes. Les llistes obertes no són suficients si la circumscripció és massa gran. Les eleccions al Senat espanyol ho demostren palesament: es fan amb llistes obertes i sempre són elegits els tres candidats de la llista més votada pel Congrés i el primer, per ordre alfabètic, que és tal com es presenten les llistes, de la segona opció més votada. Si els electors no disposen d'accés a informació directa sobre els candidats, les llistes obertes no resolen cap problema. Del que es tracta és que els partits estiguin obligats a presentar candidats que mereixin i es guanyin personalment la confiança dels electors i, si els electors hi segueixen confiant, no en puguin prescindir fàcilment.

El segon, és un xic més difícil d'establir normativament, però seria útil una fórmula que, combinada amb l'anterior (és a dir, donant per fet que els parlamentaris elegits representen efectivament als electors) tendís, com a Anglaterra, a que els grups parlamentaris siguessin automàticament o formessin part molt decisivament de la direcció dels partits respectius. Això comporta molts avantatges. El més important és que seria més probable que els parlaments controlessin els governs i donessin impuls i orientació a la seva acció executiva; és a dir, que fossin efectivament poder legislatiu. La segona, secundària, és que si, també com a Anglaterra, els grups parlamentaris elegissin directament el seu líder, que passaria a ser alhora candidat a primer governant i primer

dirigent del partit, asseguràrem que la legitimitat democràtica de les urnes és la que governa les institucions i no és interferida pel poder del govern intern dels partits. De passada, això facilitaria una cosa tan raonable com que aquell líder que no aconsegueix complir amb les expectatives electorals fixades a priori, fos substituït amb facilitat i celeritat per un altre en el si del grup parlamentari, amb un nivell de dificultat i de dramatisme molt menor que en els relleus llargs, conspiratius i opacs que es produeixen amb tanta dificultat i, sovint, retard.

La regeneració i la recuperació de credibilitat en relació a les institucions públiques, però, no depèn exclusivament d'aquests o d'altres canvis legislatius. Les crisis de representació política són en part inevitables, contingents i vinculades a moltes altres variables, no tan sols al sistema electoral. No depèn tampoc de les reformes administratives o econòmiques pendents i urgents. Cal fer-les, i aportaran credibilitat i confiança, però la regeneració requereix ineludiblement que se la proposin i liderin persones amb responsabilitats públiques, és a dir, polítics. La convicció d'uns quants líders polítics sobre la necessitat de fer front al descrèdit de la política hauria de ser el motor d'una regeneració autèntica.

Els paràmetres de la regeneració no cal que els inventi ningú. Tot està escrit. El problema és, potser, que la majoria de polítics, hiperactius, dedicats a tothora a gestionar, veure gent, i impulsar lleis, no els queda temps per a pensar ni per a llegir.

És probable que les reformes no s'engeguin fins que el descrèdit hagi arribat a extrems més greus, fins l'abstenció o el vot en blanc, que és encara més explícit, arribi a nivells insostenibles i una fornada de polítics en senti la necessitat i la vocació. O tal vegada no passi mai, i es pugui anar tirant amb les coses més o menys tal com estan, camí de la decadència. Qui sap.

Però no hauria de caldre esperar ni especular. Algun o, millor, alguns polítics haurien d'assumir el risc d'intentar-ho perquè el punt de descrèdit ja és massa elevat. Potser ja ha arribat el moment, o no n'estem gaire lluny, en el que assumir aquest risc tingui premi, fins i tot premi electoral.

El descontent i la desconfiança creixen. Cada dia que passa és més probable que hi hagi una majoria de ciutadans que estiguin esperant que algun polític canviï el to i capgiri l'escenari; que passi de la retòrica políticament correcta a la franquesa (per exemple, que expliqui un diagnòstic cru de l'actual crisi, sense la divulgació d'aquest diagnòstic no serà possible fer reformes); dels eslògans prefabricats i les pautes gestuals dels gurs de la comunicació de masses, a la difusió (lògicament usant tècniques de comunicació, prescindir-ne seria tan absurd com prescindir de la informàtica) comprensible de problemes, propostes de solució i compromisos concrets; de la representació teatral i mediàtica, a l'honestedat intel·lectual de dir planerament la seva veritat.

Des d'un altre punt de vista, es tracta de deixar de lligar curt les ovelles més fidels i dirigir-se a tots els ramats. De dir "no" sempre que convingui. De pensar un xic més en la majoria silenciosa i no deixar-se enlluernar o atemorir per la minoria sorollosa. De fugir de l'excessiva auscultació demoscòpica. De defensar i fer allò que es creu convenient encara que sigui impopular.

No cal dir que tot això és més fàcil de dir que de fer. Escriure-ho aquí també és en alguna mesura retòrica fàcil. Paraules que poden sonar més o menys bé. Però el problema existeix i la solució està, inexorablement, en la política. És absurd pensar que es pot trobar fora del terreny de la política. Algú ho hauria d'intentar. És clar que és arriscat i pot sortir malament. Però també és arriscat no fer-ho. Segons com es miri, potser encara és més arriscat.

Bibliografia

Camps, Victòria. El malestar de la vida pública. 1996. Grijalbo.

Camps, Victòria. Virtudes públicas. 1990. Austral/Espasa Calpe.

Dahl, Robert. La democracia y sus críticos. 1992. Paidós.

Díaz, Elías. Estado de derecho y sociedad democrática. 1966. Cuadernos para el diálogo.

Font, Joan. 2001. Participación ciudadana: una panoràmica de nuevos mecanismos participativos. Fundació Rafael de Campalans. Papers de la fundació. n° 128.

Fuentes Quintana, Enrique. Intervenció a TVE. 1977. YouTube.

Havel, Václav. Discursos Políticos. 1990. Austral/Espasa Calpe.

Laporta, Francisco J. Sobre la teoría de la democràcia i el concepto de representación política: algunas propuestas para el debate. 1989. www.cervantesvirtual.com

Montero, Gunther, Linz. Partidos políticos. 2007. Trotta.

Morlino, Leonardo. Democracias y democratizaciones. 2009. CIS.

Rivera, Juan Antonio. Menos utopía i más libertad. 2005. Tusquets.

Roig, Xavier. La dictadura de la incompetència. 2008. La Campana

Rorty, Richard. Pragmatismo y política. 1998. Paidós.

Sartori, Giovanni. Partidos i sistemas de partidos. 2005. Alianza editorial.

Sartori, Giovanni. Videopolítica, medios, información y democràcia de sondeo. 2003. Fondo de cultura económica. México.